

Græsning før rydning

Naturplejekonsulenten
Jørgen Mejslø 2021

LIFE 16 IPE/DK/006 NATUREMAN C 2 Oplysninger i denne rapport* afspejler kun forfatterens holdning. EU Kommissionen er ikke ansvarlig for nogen brug af disse oplysninger.

Græsning før rydning

Denne rapport belyser fordele og ulemper ved græsning før rydning

Eksempel på græsning før rydning (Foto: Jørgen Mejlsø)

Indhold:	side 3	Indledning
	side 3	Sammenfatning
	side 4	Beskrivelse af de to metoder
	side 4	Metoden - Start med rydning
	side 6	Metoden - Start med græsning
	side 8	Generel arbejdsgang
	side 10	Afslutning
	side 10	Oversigt over de almindeligste naturplejeopgaver.
	side 11	Priser, leverandører, entreprenører, samarbejdsparter.
	side 12	Eksempler: Læsten Bakker
	side 13	Allestrupgård
	side 14	Amstrup Enge
	side 15	Havndal
	side 16	Gallemosen
	side 17	Sem Hede
	side 18	Johannesberg

Indledning

Gennem flere årtier er der foretaget rigtig mange rydninger af tilgroede naturarealer, og rigtig mange er vellykkede og har bragt arealerne tilbage til lysåbne naturområder. Mange har kunnet glæde sig over disse veludførte opgaver. Nogle gange faldt det naturligt at foretage rydning først, for derefter at foretage opfølgende pleje ved hjælp af gentagne slån timer eller græsning. Andre gange blev der først sat græsning på og senere fulgt op med den rydning der var nødvendig.

Alt virkede effektivt, og der var grobund for udvikling af nye maskiner, der rationelt kunne få resultaterne til at være synlige nærmest fra dag til dag.

Og så var der de lidt sindige folk der var så letsindige at stille spørgsmål.

Kunne opgaverne have været løst anderledes - og måske bedre? - og måske også billigere! Kunne nogle af de fejl og uheldige løsninger der blev udført have været undgået.

Svaret er ja.

Sammenfatning

Naturpleje på arealer, hvor rydning er en del af opgaven, kan gribes an på forskellig vis.

Rækkefølgen af de forskellige arbejdsoperationer kan være forskellige, men der er især to hovedmetoder der bliver anvendt. Ved den ene startes med rydning af uønsket opvækst, med efterfølgende genpleje enten ved opfølgende rydning eller ved græsning. Ved den anden startes med at sætte hegn og etablere græsning, og så efterfølgende foretage den rydning der måtte være nødvendig.

Der kan være specielle forhold der gør den ene eller anden metode til den mest optimale, men generelt er metoden med at sætte hegn og græsning i gang inden der foretages rydning i de fleste tilfælde både billigere, biologisk bedre, og mere sikker administrativt.

Beskrivelse af de to metoder

Metoden - Start med rydning.

Ved start med rydning kan der anvendes forskellige metoder alt efter hvilken opvækst der ønskes ryddet. Det spænder fra rydning af tagrør, rydning af gyvel eller fjernelse af lyng til rydning af buske og træer som slåen, enebær, roser, brombær, pil, birk, bævreasp, gran, fyr eller lignende.

Metoderne spænder fra slåning, til knusning eller skovning, og følges op med enten at lade det slåede, knuste eller skovede ligge, eller med efterfølgende hel eller delvis fjernelse.

Som regel er udgifterne til rydningen større end indtægterne ved salg af effekter.

Nogle rydninger giver mening uden forudgående hegning og græsning.

Rydning af tagrør inden arealet skal overgå til græsning kan foretages med en rørhøster. Hvis rørene på arealet også er slået året før kan der være en økonomisk gevinst ved at høste og sælge dem. Det kan være en årsag til at slå/høste inden der sættes hegn og græssende dyr på arealet.

Foryngelse af lyng på en hede, hvor der er mulighed for at færdes med en maskine, kan med en del års mellemrum ske ved slåning og salg af lyng. Dette kan være en fornuftig driftsform som vil kunne give et lille overskud. Hvis arealet skal overgå til græsning kan der sættes dyr på arealet allerede få år efter der sidst er slået lyng. Foryngelse af lyng kan også ske ved afbrænding med en del års mellemrum hvis forholdene tillader det, og der rådes over personale der har rutine i hvordan det udføres.

Ørnebregner kan normalt ikke bekæmpes ved græsning, da de er giftige. Ørnebregner kan bekæmpes ved slåning med korte mellemrum. Der startes om foråret og derefter følges op med slåning hver gang de har nået en højde på ca. 20 – 25 cm. Normalt 3 – 4 gange det første år, og et par gange året efter. Derefter er der sjældent behov for yderlige slåninger.

Hvis der på et areal der ønskes ryddet og fremover afgræsset, findes giftige planter, kan det være nødvendigt at fjerne disse inden der sættes dyr på arealet. Dette kan være taks, thuja, cypres eller diverse giftige urter.

På arealer der er meget små eller særligt sårbare som f.eks. fortidsminder, eller arealer der har en sjælden flora der ikke tåler afgræsning, kan den eneste fremtidige drift være slåning eller rydning, ofte med en årligt tilbagevendende indsats.

Ved høst af tagrør og slåning og salg af lyng som ovenfor angivet er der ikke noget materiale som mangler at blive fjernet. Ved slåning af ørnebregner er der ikke af hensyn til bekæmpelsen noget behov for at fjerne afslået materiale, men der kan for at fremme en anden vegetation være grund til at fjerne det afslåede. På arealer der ønskes græsset, og hvor der gror giftige planter bør disse fjernes fra arealet. På fortidsminder og på arealer med en sjælden flora vil der som regel skulle fjernes materiale efter det første indgreb, hvorimod det som regel ikke er nødvendigt ved den efterfølgende genpleje.

Ved nogle af de ovenfor nævnte, samt andre rydninger, vil indsatsen ofte være forbundet med udgifter der er større end de indtægter der kan opnås ved salg af effekter, og der vil som regel også være et ønske om

at fjerne grenaffald og lignende. Derfor vil det være billigst at begrænse mængden af det der skal ryddes. Dette gøres bedst ved at anvende nedenfor beskrevne metode, hvor der startes med græsning.

Først skal dog nævnes et antal faldgruber ved at anvende denne ” Start med rydning” metode.

Hvis der arbejdes med bevillinger inden for det offentlige er det som regel lettere at få penge til engangsindgreb/anlægsmidler end til den årlige drift. Det betyder at den tilbagevendende opfølgning kan være vanskelig at praktisere. Det er set mange steder at opfølgning på naturpleje og/eller på pleje af fortidsminder i løbet af få år løber ud i ingenting og hele indsatsen dermed er gået tabt og pengene fuldstændig spildt. Disse steder er det almindeligt at tilstanden tilmed er blevet værre end før det første indgreb.

Ved lidt større opgaver kan denne ” Start med rydning” metode også være farlig at praktisere da enten ejeren af arealet og/eller det politiske bagland forskrækkende hurtigt kan ændre indstilling til projektets færdiggørelse, hvilket let kan afstedkomme at arealet bliver forladt mere eller mindre færdigryddet, og uden mulighed for at følge op med hverken hegning/græsning eller anden pleje. Det lyder lidt skørt, men er i praksis set alt for tit. Også her er det almindeligt at tilstanden er blevet værre end før indgrebet.

Her foretages rydning i en mose som ikke kunne følges op, og derfor var nytteløs. (Foto: Jørgen Mejslø)

Metoden - Start med græsning.

Ved anvendelse af den netop omtalte "Start med rydning" metode vil der hurtigt ske en ændring af arealet, og der opstår let en fornemmelse af effektivitet og foretagsomhed. Sandheden er dog ofte at de store maskiner ødelægger mere end de gavner, og hvis man sammenligner med hvad der kunne opnås ved "Start med græsning" metoden, vil anstrengelserne og de store armbevægelser ikke føre til et lige så godt resultat.

Ved at anvende "Start med græsning" metoden vil opgaven som regel blive udført billigere, da selve rydningen bliver lettere og endda i nogle tilfælde slet ikke er nødvendig. Der kræves blot lidt mere tålmodighed.

Biologisk set vil der ved "Start med græsning" metoden som regel opnås en bedre tilstand under udførelsen af plejen samt ende med et bedre resultat af indsatsen fremover.

Med mindre der er tale om særlige forhold er der som planlægger af naturpleje ikke nogen grund til at risikere at anvende "Start med rydning" metoden frem for "Start med græsning" metoden.

Engareal med vedvarende græs som drift af et naturareal (Foto: Jørgen Mejlsø)

"Start med græsning" på areal typer.

På engarealer og rigkær der i en længere årrække ikke har været afgræsset kan der være opvækst af både pil, rødel og andet, samt tilgroning med tagrør. Her vil det være oplagt at bringe arealet tilbage til at være en afgræsset eng, og dermed vælge afgræsning som den fremtidige drift. Derfor vil det være naturligt at starte med at afgræsse arealet et eller flere år, og derefter vurdere hvor meget der er tilbage at rydde. Se eksemplet: Amstrup Enge.

En mose under tilgroning, hvor tilgroningen ønskes fjernet helt eller delvist, er ofte en opgave der stiller store krav. Mange gange ønskes tilgroningen standset og træer og buske fjernet. Her kan der eksempelvis startes med at sætte hegn og græsning på arealet. Hvis der er en tæt vegetation kan der startes med at sætte får på det/ de første år. Derefter kan der foretages den nødvendige rydning og følges op med græsning med geder der er meget velegnede til at spise opvækst af træer og buske. Geder har ydermere den fordel at de ikke opholder sig på fugtig eller våd jordbund mere end den tid det tager at spise genvæksten. Det har positiv betydning for den våde del af mosen, at dyrene færdes mindst muligt. Rydning af træer og buske foretages bedst ved at bruge den metode, hvor der ikke køres direkte på mosen. Se eksemplerne Gallemosen og Allestrupgård.

Overdrevsareal med græsning før rydning (Foto: Jørgen Mejlsø)

Ved Overdrev under tilgroning kan opgaven næsten altid bedst løses ved at etablere græsning før rydning. Uanset hvor fremskreden tilgroningen er, vil det være en fordel at sætte græsning i gang inden rydningen. Derved åbnes arealet op, så det bliver lettere at få overblik over hvor meget, hvornår og hvordan rydningen bedst lader sig udføre rationelt. Om det skal ske ved knusning, skovning eller andet afhænger helt af både den opvækst der ønskes fjernet samt af terrænet. Det vil næsten altid være en fordel at græsningen er godt i gang inden der kommer genvækst fra de ryddede vækster. Se eksemplerne Læsten Bakker og Havndal.

Heder kan være under tilgroning på forskellig vis, spændende fra græsser til træer og buske. Blåtop, bølget bunke, gyvel, bævreasp, birk, bjergfyr, eg, gran og meget andet. Alt efter hedens tilstand og efter hvilken tilgroning der er tale om kan forskellige metoder være aktuel.

Som nævnt under "Start med rydning" kan valget af den fremtidige drift være slåning eller afbrænding. Hvis denne drift vælges skal der selvfølgelig ikke sættes hegn og græsning på arealet, men der foretages en rydning der gør den valgte driftsform mulig. De hedearealer hvor slåning eller afbrænding ikke vælges, men hvor der som fremtidig drift vælges en afgræsning, vil det næsten altid være bedst at få afgræsningen godt i gang inden det vurderes hvor meget der skal ryddes. Se eksemplet Sem Hede.

Generel arbejdsgang

Metoden, rydning af hegnslinje – hegning – græsning – nødvendig rydning.

Ved enhver naturplejeopgave er det vigtigt at starte med at klarlægge formålet.

Ved et overdrev, en hede eller en eng, der er under tilgroning vil formålet typisk være at bringe arealet tilbage til en stabil lysåben tilstand. Med dette som forudsætning vil næste trin være at vælge hvilken metode der skal anvendes.

Ved valg af metode tænkes der først og fremmest i at gøre løsningen af opgaven langtidsholdbar.

Rigtig mange opgaver kan løses ved at arealet efter en rydning af den uønskede opvækst, fremover kan vedligeholdes ved græsning. Det skal bare gøres i den rigtige rækkefølge.

Der startes med at beslutte, hvilken type dyr der skal anvendes til den fremtidige græsning.

Der kan vælges mellem flere forskellige dyr. Valget af hvilke dyr der skal anvendes kan påvirkes af hvilke dyr der opfattes som mest optimale til opgaven blandt de dyr der er til rådighed, men det er vigtigt at der ikke anvendes dyr der ikke er egnede til at løse opgaven, eller som ikke kan trives på det aktuelle areal, og derved får for dårlig dyrevelfærd, og arealet ikke opnår en optimal naturpleje.

Når valget af dyr er overstået skal der vælges et hegn som er egnet til de pågældende dyr. Her er det vigtigt at være opmærksom på, hvordan netop det valgte hegn kan og skal vedligeholdes så rationelt som muligt. Hvis hegnet f.eks. skal stå langs en grøft, og skal vedligeholdes maskinelt på ydersiden af hegnet, skal der være plads til at maskinen kan komme frem. Der kan også være andre forudsætninger der kan påvirke, hvordan hegnet skal sættes.

Inden hegnsætningen skal den valgte hegnslinje ryddes for generende opvækst. Alt efter det grej der anvendes til at sætte hegnet med vil en rydningsbredde på 2 – 3 meter være tilstrækkeligt.

Rydning af hegnslinje og opsætning af hegn (Foto: Jørgen Mejlsø)

Herefter kan det valgte hegn sættes, og dyrene sættes ind på arealet og plejen kan begynde.

Eksempel på hegn i kuperet terræn (Foto: Jørgen Mejlsø)

Lige når dyrene sættes ud på arealet kan det være skræmmende så lidt man kan se dem, men som oftest går der kun kort tid før dyrenes indsats begynder at kunne ses. Alt efter hvilke dyr der er valgt til opgaven vil en større eller mindre del af den uønskede bevoksning forsvinde helt eller delvist.

I nogle tilfælde vil der som nævnt ikke være brug for en efterfølgende rydning. Det kan være et spørgsmål om tid og tålmodighed, hvorvidt det vil være optimalt at lade dyrene klare hele opgaven, eller om der skal sættes ind med en yderlig rydning. Hvis der skal ryddes efterfølgende vil den metode der skal anvendes som regel være anderledes og mindre omfattende end en rydning før græsning.

Det vil ofte være mest optimalt at foretage en sådan rydning i vinterperioden, men uanset tidspunktet vil det være en klar fordel at dyrene er på arealet kort tid efter rydningen, eller fra maj måned, da de derved lettest kan klare at bekæmpe den genvækst der måtte komme.

Når rydning af den uønskede opvækst, er overstået, skal det vurderes om det stadig er den samme type dyr der fremover skal foretage den vedligeholdende pleje.

Det kan også vise sig at rydning slet ikke bliver nødvendig, da dyrene klarer det hele selv (evt. efter nogle år), og dermed spares udgifterne til rydning, og arealets langsomme tilbagevenden til den ønskede tilstand vil som regel biologisk set være mindre problemfyldt end ved "start med rydning" metoden.

Så heldig at rydning helt kan spares er man jo ikke altid, men mindre kan også gøre det. Ved at sætte græsning på med det samme inden rydningen startes vil genvæksten fra de ryddede træer og buske med det samme blive spist af dyrene, efterhånden som rydningen gennemføres, og dermed får de lyskrævende organismer straks glæde af rydningen, inden genvæksten og de uønskede pioner-arter, som gederams, brændenælder, m.v. når at tage over.

Selve opgaven med rydning løses på en måde der tager mest mulig hensyn til den biologi der ønskes fremover, inden for de økonomiske og tekniske muligheder der er til stede

Afslutning

Ved enhver form for naturpleje er det vigtigt at planlægge og afsætte ressourcer til kontinuerlig drift.

Vigtigt at der er styr på arbejdsplanlægning, og at der er faste veluddannede folk der sikrer en stabil drift. Pleje af naturarealer har ingen værdi hvis arealerne ikke sikres stabilitet i mange årtier fremover.

Dette gælder uanset, hvilken metode der anvendes. Det er dog gennem udarbejdelsen af denne rapport blevet helt klart, at der er så mange fordele ved at starte med græsning før en eventuel rydning, at det generelt er den bedste løsning, medmindre der er tale om de nævnte undtagelser.

I øvrigt skal her nævnes at det som regel er en bedre løsning at græsse frem for maskinel slåning, jfr. "Landmanden som naturforvalter" side 74.

De fleste af arealerne, især dem med blød bund, lider i varierende grad ved enhver kørsel med maskiner, også selv om de kører på bæltter eller med overstørrelse dæk. Dette kan alene være en grund til at fravælge rydning. Her tænkes både på flora og fauna.

Oversigt over de almindeligste naturplejeopgaver.

Areal-/opgavetype:	Fremtidig drift:	Førstegangspenje:
Hedelyng foryngelse	Slåning hvert 10-15. år	Ingen
Hede under tilgroning	Græsning	Hegn – græsning – evt. rydning
Eng under tilgroning	Høslet	Rydning – årlig slåning
Eng under tilgroning	Græsning	Hegn – græsning – evt. rydning
Rigkær under tilgroning	Høslet*	Rydning – årlig slåning
Rigkær under tilgroning	Græsning*	Hegn – græsning – evt. rydning
Mose under tilgroning	Regulering af vandstand	Anlæg af vandregulering
Mose under tilgroning	Græsning	Hegn – græsning – evt. rydning
Overdrev under tilgroning	Græsning	Hegn – græsning – evt. rydning

Note* nogle rigkær tåler ikke græsning, hvor andre er afhængig af i det mindste periodevis græsning.

Priser, leverandører, entreprenører, samarbejdsparter.

Når der ses bort fra slåning og salg af lyng, samt eventuelt salg af effekter efter rydning, er det meget sjældent at der kan opnås et positivt dækningsbidrag ved udførelse af naturpleje. De maskiner der anvendes koster m/ fører typisk 500 – 1200 kr./time, alt efter størrelse og effektivitet. Nogle specialmaskiner endda mere. Dertil kommer transport til, eller mellem opgaverne.

Der har også været eksempler på tilbud på rydning på over kr.: 100.000,- pr.ha., men priserne varierer meget alt efter hvad der skal ryddes, hvad arealerne tåler af slid og tryk fra maskiner og andre terrænmæssige udfordringer, samt hvilke særlige hensyn der skal tages til planter, dyr, lodsejere, publikum, fremtidig drift m.v.

Et eksempel på forskellen på pris kan ses ud af den aktuelle rydning på Johannesberg (se denne):

Det tog en udkørselsmaskine 8 timer + flytning. Dvs. 5.200 kr. + 2000 kr. = 7.200 kr. + moms.

Hvis ikke arealet havde været afgræsset først, ville det ikke have været så tilgængeligt, og det ville have været svært at lokke en selvskover til at udføre arbejdet. Økonomien ville antagelig have set ca. sådan ud:

Manuel fældning: 30 timer af 350 kr. =	10.500 kr.
Udkørsel og afbrænding 13 timer + flytning =	10.450 kr.
I alt:	20.950 kr. + moms.

På samme måde har det vist sig svært at beregne, hvad der er den reelle pris for græsning. Hvis der regnes med hvad f.eks. et kreatur koster om året bliver prisen væsentligt højere end de priser der anvendes i den virkelige verden. Dette kan skyldes forskelle i måden at drive professionelle dyrehold på, eller at nogle har dyr som hobbydyrehold.

Det er helt klart en fordel at have eget fast personale til at forestå samt udføre driften af naturarealerne, f.eks. planlægge hvor hvilke dyr skal græsse (i samarbejde med de respektive dyreholdere), planlægge og udføre vedligeholdelse af hegn, slåning af genvækst m.m. Lige så klart er det at nogle opgaver bedst udføres af andre. (Entreprenører, lodsejeren, sankere o.l.) Her tænkes især på dyrehold, specialmaskiner til bl.a. større rydningsopgaver, eller andre opgaver der lettere løses lokalt.

Da hegnene og andre anlæg samt diverse vejviser- og infotavler er materiel der forventes at holde i mange år er det vigtigt at holde sig til samme leverandør/samme mærke, dels for at sikre at materiellet behandles korrekt, dels for at holde antallet af reservedele på et minimum.

På samme måde er det vigtigt at de materialer en evt. entreprenør anvender, er de samme som dem der i øvrigt anvendes. Det skal klart fremgå af udbudsmaterialet.

De samarbejdsparter der i øvrigt er aktuelle, dyreholdere, lodsejere m.v. skal allerede inden plejen sættes i gang være orienteret om hvad der forventes af hver, samt hvordan de indgår i den fremtidige drift.

Eksempler: Læsten Bakker

Opgaven var at få overdrevet genetableret i Læsten Bakker.

Der var på meget store dele af arealet en næsten sluttet løvskov bestående af bl.a. bævreasp, eg, bøg og birk samt enkelte pletter med nåletræ. Endelig var der nogle få områder med enebær. Det samlede areal er på omkring 77 ha.

Der blev sat hegn og sat kreaturer ud på arealet. Derefter påbegyndtes skovning på den måde at halvdelen af stammerne blev fældet. Efter cirka to år blev skovningen gentaget og igen blev halvdelen af stammerne fældet. Denne metode blev gentaget i mange år, indtil der var det ønskede meget lave antal træer tilbage.

Fordelen ved denne metode var at den genvækst som kom, især efter bævreasp hurtigt blev spist af kreaturerne samtidig med at græs og urter fik mere lys og derfor begyndte at generobre arealerne.

På et tidspunkt efter flere år tabte vi tålmodigheden med et slåenkrat som blev ryddet maskinelt, da kreaturerne havde svært ved at få hul på det. Det er svært at sige om det var den rigtige løsning.

Rydning af tæt krat af slåen, brombær, roser m.v. som flere års græsning ikke kunne klare (Foto: Jørgen Mejlis)

Der er i årene efter den flerårige "førstegangsydning" hvert år blevet foretaget en supplerende maskinel rydning af brombærkrat og genvækst, men i et omfang langt mindre end hvis der på arealet var blevet førstegangsyddet maskinelt fra en ende af, og så derefter havde sat græsning på.

Der har ikke været regnet på om en hurtig maskinel rydning havde været billigere eller dyrere, men det er sikkert at den anvendte metode med at få græsningen i gang først, har holdt udgifterne til genpleje nede på et absolut minimum. Dertil kommer at biologien bedømmes at være bedre både under selve førstegangsplejen og i tiden efter.

Fredningsnævnet påbød efter nogle år, at der blev etableret stier på arealet. Disse blev etableret og frahegnet, da det blev vurderet at publikum og kreaturer (ammekøer) nødvendigvis skulle adskilles for at undgå uheld. Dette betød samtidig at styringen af græsningstrykket blev forbedret, og at der blev bedre mulighed for at opnå en optimal naturpleje samtidig med en optimal dyrevelfærd.

Det er nu over 30 år siden at plejen startede, og det er min absolutte overbevisning at metoden med at sætte hegnet før rydningen blev iværksat, både biologisk, økonomisk, arbejdsmæssigt og publikumsmæssigt var den helt rigtige løsning.

Allestrupgård

Opgaven var at få en hede og mose under tilgroning genetableret.

Her startedes med at rydde hegnslinjen, efterfulgt af opsætning af et hegn, for derefter at sætte får og nogle få geder ud på arealet.

Indhegningen blev etableret som kun en fenne. Et hegn som dette ville med fordel kunne opdeles i to fenner. Det vil kunne forbedre kvaliteten af naturplejen, da græsningstrykket bedre kan styres, og det vil forbedre dyrevelfærden, da der altid vil være foder til dyrene, og de vil i mindre grad blive angrebet af parasitter.

Der har i perioden, hvor hegnet har eksisteret, ikke været foretaget større rydninger.

2004

2016

Amstrup Enge

Opgaven var at få en del af strandengene i Amstrup Enge tilbage til græsset strandeng. I alt ca. 30 ha. Efter mange år med svigtende interesse for at græsse engene, var store dele tilgroet med tagrør, og der var efterhånden groet en hel del rødel ind fra siderne, samt spredt opvækst af bl.a. pil.

Engereal med tagrør, pil og rødel inden græsningen kan erkendes (Foto: Jørgen Mejlsø)

Allerførst blev den markvej der førte ned i engene forstærket, da det ellers ikke var muligt at fragte kreaturerne frem til indhegningerne, og tage dem hjem om efteråret. Dernæst littede det også det arbejde der gennem årene blev udført i engene.

Der blev ryddet hegnslinje og sat hegn. Straks efter blev der sat kreaturer på arealet. Arbejdet med at rydde hegnslinje og sætte hegn fortsatte gennem flere år, og det plejede areal blev hele tiden udvidet.

Efter de første års græsning blev der ryddet både rødel og anden opvækst, men det var ikke nødvendigt at rydde tagrør. Det at kreaturerne allerede efter det første år havde spist og trampet tagrørene så meget at arealerne tog form af græsset eng, betød at det littede arbejdet med den rydning der var nødvendig og det betød også at der ikke kom nogen genvækst efter rydningen.

Den valgte metode har betydet at indsatsen både biologisk, arbejdsmæssigt og økonomisk, set i bakspejlet var den rigtige løsning.

Havndal

Opgaven var her at bringe et nåleskovsareal i opløsning tilbage til græsset overdrev. Arealet blev indhegnet med et hegn der gjorde det muligt at græsse med både kreaturer og heste. Arealet blev dog hovedsagelig græsset af kreaturer.

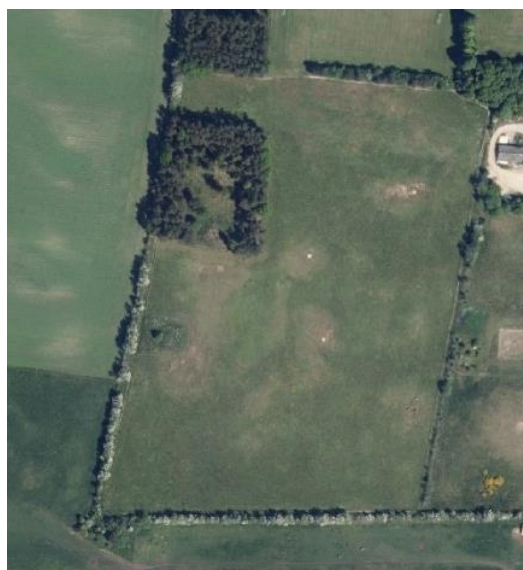
Der var store pletter i nåletræsbevoksningen, hvor der var begyndende opvækst af hylde og andre pionerarter. De græssende dyr var gode til at holde tilgroningen i ave, og de resterende nåletræer kan nu fjernes efter behov.

Der er nu skabt mulighed for at fjerne den resterende del af skoven når og hvis det stadig ønskes.

Før græsning blev igangsat

Græsning iværksat, rydning kan foretages når og hvis det vælges påbegyndt.

Gallemosen

Opgaven var at fjerne størstedelen af den tilgroning der var sket gennem de seneste årtier.

Her blev valgt at foretage græsning først med får og senere med geder.

Det betød at der skulle opsættes et hegn der kunne klare at holde begge dyreracer inde.

Efter rydning af hegnslinje og opsætning af hegn blev der sat får på arealet. Grunden til dette var at få bidt den tætte lave vegetation ned inden rydningen af pil, birk m.m.

Efter afgræsning en sæson blev der foretaget en rydning, hvor størstedelen af pil og birk blev fjernet, uden der blev kørt direkte på mosen. Efterfølgende blev der sat geder ud på arealet, da de foretrækker at spise genvækst frem for græs og urter, og de vil helst ikke gå ud på de fugtigste arealer medmindre der står genvækst. Herved minimeredes færdslen på de vådeste og mest sårbare arealer.

På denne måde blev mosen bragt tilbage uden at der opstod problemer med genvækst, og der var skabt grundlag for en god balance fremover.

Rydning af træer og buske uden at køre direkte på mosen udføres på følgende måde.

En fældemaskine på bælte fælder alle de træer og buske som er inden for dens rækkevidde, og lægger dem på tværs af køreretningen. Bælterne kører oven på de fældede stammer og altså ikke på jordbunden. Når fældningen er færdig, samles det fældede af en udkørselsmaskine på bælte, begyndende med det sidst fældede. Udkørselsmaskinen kører i modsat retning og rydder op bag sig, og kører stadig med bælte oven på stammerne. Til sidst er alt kørt ud uden at køre direkte på jordbunden i mosen.

Før rydning

Efter rydning

Sem Hede

Opgaven var her at standse tilgroningen af en fredet hede, samt fjerne størsteparten af de efterhånden ret store træer der groede på arealet. Det drejede sig om et stort antal bævreasp samt en del gran, fyr, birk og andre træarter.

Her blev rydningen sat i gang før der blev sat hegn.

Det blev dog snart klart, at det ville blive nødvendigt at sætte hegn og græsning på arealet inden der gik for lang tid efter starten af rydning, da der i modsat fald ville blive store problemer med genvækst af bævreaspen.

Grunden til denne fremgangsmåde var, at der skulle opnås enighed med ejeren af arealet om hvordan plejen skulle udføres.

En anden begrænsning, der havde indflydelse på løsning af opgaven, var at der var kørselsforbud på heden på grund af de fredede digevoldinger omkring jernaldermarkerne. Derfor blev det skovede slæbt manuelt ud til et kørespor der gik tværs over heden.

For at styre græsningstrykket, og for at beskytte bl.a. plettet gøgeurt, blev arealet delt op i flere indhegninger, hvilket også viste sig at være en fordel ved bekæmpelse af genvækst. Dertil kom også her en bedre dyrevelfærd.

Sem Hede efter rydningen.

Johannesberg

Eng i Gudenådalen med tilgroning af især birk. Arealet er 3,6 ha. Der blev etableret fåregræsning på arealet i en længere årrække, hvilket betød at al underskov var væk. Det der stod tilbage var blandet løvskov, især birk. Ved rydningen efterlod vi spredte tjørn, eg og andre løvtræer, primært birk. Efter rydningen overgik arealet til afgræsning med kvæg.

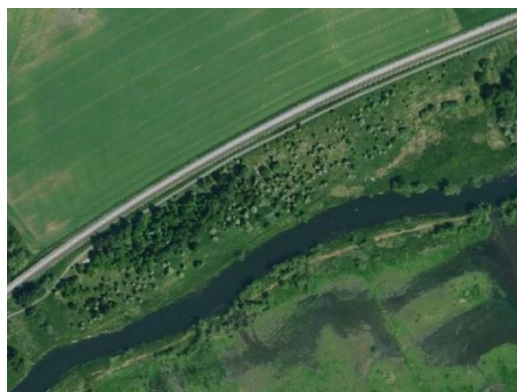
Fremgangsmåde og økonomi i projektet var følgende:

Fældning blev foretaget af en brændesanker. Aftalen var at han fældede alle de træer og buske som var vist ud, uanset om han kunne bruge dem eller ej. Dette gjorde han mod at få lov til at tage hovedstammen fra de bedste af træerne. Efterfølgende kørte vi toppe og buske sammen i to bål og brændte dem af.

Dette er for mig at se en billig rydning, når det tages i betragtning, at vi ikke rationelt kunne køre materiale væk fra arealet.

På billederne her under ses arealet før og efter rydning.

Før rydning

Efter rydning

Billedet herunder: Afbrænding af en af dyngerne på Johannesberg. Som det ses brændte vi af, mens vi kørte materiale til bålene. Dette gjorde vi for at undgå at det afbrændte areal skulle blive for stort, og for at udkøreren kunne lægge bålet sammen så det hele kunne brænde. Vi informerede brandvæsnet og Bane Danmark i god tid inden vi startede op. Vi valgte en dag med svag vind væk fra den nærliggende togbane.

